

Miljöbalkens krav på fria vandringsvägar

Anders Skarstedt
anders.skarstedt@havochovatten.se

Havs
och Vatten
myndigheten

Allmänna hänsynsreglerna i 2 kap miljöbalken

- Hänsynsreglerna gäller alla som vidtar en åtgärd eller bedriver en verksamhet.
- I 3 § sägs att verksamhetsutövaren ska vidta skyddsåtgärder.
- I proppen till miljöbalken och kommentaren till 2 kap 3 § ges exempel på att åtgärder bör vidtas vid dammar så att de inte utgör vandringshinder för fisk.
- Enligt 7 § gäller kraven på hänsyn i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Nyttan ska beaktas jämfört med kostnaden

Särskilda förutsättningar för vattenverksamhet, 11 kap 8 § miljöbalken

- Den som vill bedriva en vattenverksamhet som kan skada fisket är skyldig att utan ersättning vidta och för framtiden underhålla behövliga anordningar för fiskens framkomst eller fiskets bestånd, släppa fram vatten för ändamålet samt iaktta de villkor i övrigt som kan behövas till skydd för fisket .
- Även här ska en nyttoavvägning utföras.
- Fiskeavgift kan aktualiseras
- Latenta villkor om fiskväg kan beslutas av domstol

Miljökvalitetsnormer vatten

- EU:s ramdirektiv för vatten är införd i svensk lag genom förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön som är kopplad till 5 kap miljöbalken.
- Domstolar och övriga myndigheter ska bl.a. beakta miljökvalitetsnormer när det fattar beslut enligt miljöbalken
- Miljökvalitetsnormerna för ekologisk status är inte tvingande, men är vägledande för bedömningen av vilka åtgärder som behöver vidtas för att vattenförekomsterna ska uppnå god status
- Att säkerställa fria vandringsvägar kan vara en del för att uppnå god status.

Vem åtgärdar ett vandringshinder?

- Verksamhetsutövaren har ansvaret för att verksamheten bedrivs i enlighet med miljöbalkens bestämmelser. Grundprincipen är därför att denne genomför/bekostar åtgärderna.
- Verksamhetsutövaren kan i sitt tillstånd få krav på åtgärder
- Om det finns tillstånd till anläggningen/verksamheten kan myndigheter begära omprövning eller återkallelse av tillståndet. Även verksamhetsutövaren kan ompröva eller ansöka om utrivning
- Om verksamhetsutövaren saknar ett tillstånd och inte vill genomföra åtgärder kan tillsynsmyndigheten, i vissa fall, förelägga om åtgärder (tvinga fram)

Projekt - Bästa möjliga teknik (vattenkraft)

- Sammanställa befintlig kunskap om vilka tekniker gällande faunapassager, fiskavledningsanordningar och vattenreglering som i dagsläget visat sig ge bäst positiv effekt på ekosystemen som påverkas av vattenkraften.
- Underlagsrapporter, till projektet, har tagits fram för fiskvandring (2013:11), fiskvägar (2013:14), lugnvatten (2013:15), ekologiska flöden (2013:12)

Tillståndsprövning dammar/vattenkraftverk – vanliga villkor

- Fiskväg, företrädesvis omlöp, med viss tappning (varierad över året?)
- Galler framför turbinintaget spaltvidd, lutning och flyktvägar
- T.ex. MMÖD M 9888-12 (140307, Brevens bruk), M 2227-12 (130327, Valtorps kvarn), M 516-13 (131016, Valfridsbo), M 9756-10 (111018, Ålanda)
- Avgränsningen av tillståndsprövningen har betydelse för möjligheten att ställa krav på skyddsåtgärder.

Tillsyn – förelägganden/förbud

- Vattenkraftverk som återoppar urminnes hävd eller kungliga privilegiebrev kan föreläggas om att ansöka om ett tillstånd för vattenkraftverket och de ev. ombyggnader som har skett av dammen.
- Finns ett tillstånd enligt de tidigare vattenlagarna men anläggningen/verksamheten byggts om/ändrats borde det vara möjligt att förelägga om tillståndsprövning. (inget rättsfall ännu)
- Ett föreläggande om tillståndsprövning kan kombineras med föreläggande om en viss minimitappning fram till dess tillståndsfrågan är avgjord

Tillsyn – rättsfall tillstånd

- MMÖD M 6301-13 (140424, Lövdala), M 1577-13 (140129, Lassåna/Smeddammen), M 7763-10 (120419, Gisslarbo), M 2378-11 (120419, Lilla Kedjen), M 2350-11 (120419, Färna)
- Förutom ovanstående finns många rättsfall i MMD på samma tema där MMÖD inte har beviljat prövningstillstånd
- MMD Nacka M 6390-13 (140430, Guldsmeshyttan). Tillstånd samt minimitappning. Ej prövningstillstånd i MMÖD
- Inget rättsfall där dammägare har förelagts om att bygga fiskväg

Tillsyn – rättsfall utrivning

- MMÖD M 2893-10 (110208, Imälven), MMD Östersund M 442-14 (140711, Hållsta), MMD Växjö M 431-13 (130821, Yxnerum)
- Föreläggande om utrivning av ett vattenkraftverk med pågående drift – upphävs sannolikt av domstol om föreläggandet överklagas
- Ju fler markägare som påverkas av en avsänkning av en vattenyta desto svårare att förelägga om utrivning
- Viktigt att först analysera vad en utrivning får för konsekvenser på omkringliggande fastigheter och vilka skyddsåtgärder som är möjliga.

Ekologiska flöden och ekologiskt anpassad vattenreglering

Underlag till vägledning om lämpliga försiktighetsmått och bästa möjliga teknik för vattenkraft

Havs- och vattenmyndighetens rapport 2013:12

Fiskvandring – arter, drivkrafter och omfattning i tid och rum

Underlag till vägledning om lämpliga försiktighetsmått och bästa möjliga teknik för vattenkraft

Havs- och vattenmyndighetens rapport 2013:11

Påverkan på strömlevande fisk av anlagda lugnvatten

Underlag till vägledning om lämpliga försiktighetsmått och bästa möjliga teknik för vattenkraft

Havs- och vattenmyndighetens rapport 2013:15

**Havs
och Vatten
myndigheten**

Anordningar för upp- och nedströmspassage av fisk vid vattenanläggningar

Underlag till vägledning om lämpliga försiktighetsmått och bästa möjliga teknik för vattenkraft

Havs- och vattenmyndighetens rapport 2013:14

Tillstånd finns – men...

- Verksamheten bedrivs inte enligt tillståndet (mindre ”avvikelse”)
 - Tillsyn, förelägg om åtgärd för att rätta till
- Verksamheten bedrivs inte enligt tillståndet (större ”avvikelse”)
 - Tillsyn, föreläggande om tillståndsprövning
 - Tillsyn, förbud avledning av vatten till turbin
 - Tillsyn, förelägg om åtgärd för att rätta till
- Verksamheten bedrivs enligt tillståndet men vi vill ha en förändring av villkoren
 - Ansök om omprövning av villkor i tillståndet (24 kap 5 § MB)
 - Ansök om prövning av latent villkor

Tillstånd finns – men.....

- Verksamheten har upphört eller t.ex.
 - Underhållet av vattenanläggningen allvarligt har försumrats
 - När tillståndet och villkoren inte har följts och avvikelserna inte är ringa
- Återkallande av tillståndet 24 kap 3 § MB
 - Ansökan till MMD, ingen MKB, låg ansökningsavgift, ingen ersättning för motparters rättegångskostnader, återkallande = utrivning på ägarens bekostnad
- Tillsyn föreläggande om utrivning
 - Problematisk om det finns många enskilda intressen, desto större anläggning desto större problem att förelägga om utrivning
 - Antagligen lättare att förelägga om utrivning av en anläggning som är i dåligt skick

Tillstånd saknas

- Pågående verksamhet (t.ex. vattenkraftverk)
 - Tillsyn, förelägg om tillståndsprövning
 - Tillsyn, förbud avledning av vatten till turbin + förelägg om tillståndsprövning
 - Tillsyn, förelägg om åtgärder (mintappning m m) + förelägg om tillståndsprövning
- Ingen pågående verksamhet
 - Tillsyn, förelägg om utrivning/återställande. Antagligen problematiskt om många enskilda intressen och anläggningen är ”stor”. Antagligen lättare med en anläggning i dåligt skick.
 - Tillsyn, förelägg om åtgärder t.ex. bygga faunapassage, avsänkning av dammyta, hur tappning ska ske etc.